

Ceļojošā vasaras skola Bulgārijā

Atsaucoties UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas aicinājumam, Jaunsilvas pamatskola šogad pirmo reizi piedalījās Bulgārijas Zinātņu akadēmijas un Ģeofizikas, ģeodēzijas un ģeogrāfijas institūta organizētajā konkursā par karsta teritoriju aizsardzību.

Mums tas bija liels izaicinājums, jo Latvijā ir salīdzinoši maz karsta teritoriju un pamatskolas ģeogrāfijas kursā šim tematam atvēlēts vien epizodisks apskats. Izpētījuši pieejamo literatūru, interneta resursus un uzklausijuši ceļotāju iespaidus, skolēni veidoja telpiskus darbus no dabas materiāliem, zīmēja, gleznoja un rakstīja esejas. Vairākus darbus nosūtījām konkursa žūrijai. Jūnijā saņēmām negaidītu un ļoti patīkamu ziņu, ka trīs mūsu skolēnu darbi ir godalgoti, bet divpadsmitgadīgajai Kristīnai Zvirbulei par gleznojumu "Zemes dvēsele" (The SOUL of the Earth) ir piešķirta 1. vieta un viņa ir uzaicināta piedalīties Ceļojošajā vasaras skolā pa Bulgārijas karsta teritorijām.

Esmu UNESCO ASP koordinatore savā skolā, tāpēc organizēju konkursu, taču mana specialitāte ir filoloģija, tāpēc karsta tematika man bija jaunums, un es mājcos reizē ar skolēniem.

21. jūlijā abas ar Kristīnu ielidojām Sofijā, lai 22. jūlija rītā kopā ar dažādu tautību cilvēkiem dotos ļoti neparastā piedzīvojumā. Desmit ceļojuma dienu laikā iepazīm Bulgārijas ziemeļdaļas karsta teritorijas, kultūrvēsturiskos pieminekļus un rūpniecības objektus. Baudījām lieliskus dabas skatus, garšīgas maltītes un bulgāru viesmīlību. Bet pats galvenais – mācījāmies.

Projekta iniciators profesors Petars Stefanovs bija ne vien vasaras skolas dvēsele, bet arī lielisks organizators. Saliedētā komandā darbojās gan bulgāru skolotāji no dažādiem valsts reģioniem, gan tulki, gan kalnu drošības dienests, gan visa jaukā un draudzīgā Stefanovu ģimene.

Aizraujošs ekskursijs alās un klinšu klosteros mīļās ar izglītojošiem semināriem, kur uz zinājām par karsta procesu veidošanās apstākļiem, kas dabai ļauj veidot nacionālus un vispasaules nozīmes dārgumus. Ceļojot pa Veļiko Tarnovu, Gabrovu, Varnu, mums bija lieliski gidi. Jauki bija klausīties melodisko bulgāru valodu, tāpat uzteicamas bija jauniešu angļu valodas zināšanas, jo skolotāju — gidu sastīto viņi labprāt iztulkoja mums — pārējiem. Mēs — tie bijām latvieši, vācieši, čehi, krievi, melnkalniēši, albāņi.

Savstarpējās sarunās augstu novērtējām "karsta komandas" kompetenci un pārdomātās darba metodes. Daudzviet alās vai mežā profesors Stefanovs, izmantojot Ģeofizikas institūta laboratorijas aprīkojumu, demonstrēja eksperimentus, kas parādīja, kā, sastopoties ar dažādiem iezīmi, mainās ūdens ķīmiskais sastāvs. Ieži pakļautās šķīšanas procesam, un rodas tādi dabas fenomenī kā kritenes, pazemes upes, ezeri, avoti, ūdenskritumi un tektoniskās alās. Tiesām jāapbrīno profesoru Petaru un viņa

● Ceļojošās vasaras skolas dalībnieki Melnās jūras krastā.

dzīvesbiedres Djalanas Stefanovu mērķtiecība un pasākumu plānojums, jo eksperimentus papildināja shēmas, ģeofizisko aprēķinu un pierādījumu formulas un tabulas.

Man ļoti patika izvēlēto objektu un zinātniskā pamatojuma mijiedarbība. Tā nebija spēle, rotaļšanās vai izklaide. Viss notika pa istam: stāvēs kalnu takas un slidenās nogāzes, cikāžu orķestris, Melnās jūras šļaksti un alu labirinti.

Profesors Stefanovs brīdina: karsts esot Dāmokla zobens un cilvēkam jāreķinās ar nepareizas un bezatbildīgas rīcības sekām, tādēļ vasaras skolas programmā daudz vietas bija atvēlēts dabas aizsardzībai. Problēmas rada nacionālo parku dažādo īpašnieku (privātais sektors, pašvaldība, valsts) atšķirīgās intereses. Uzskatāms piemērs tam ir slavenā Ledenika ala, kas ir viens no tūristu visvairāk apmeklētajiem objektiem Bulgārijā. Milzīgajā alā ir gan drošas kāpnes, gan gaismas šovs, gan ārpusē bruģēta no kalne, gan estrāde. Pēdējā gan izskatās kā krāsaina plastmasas rotaļlieta lielā dabas varenuma priekšā un sabojā kopējo aizsargājamās teritorijas iespaidu. Savukārt bruģis gan ir glīts dekors, bet pilnīgi aplama infrastruktūra, jo nekas netraucē lietusgāzu ūdeņu ieplūdi tieši alā, un pagājušajā gadā tūristi tikuši iesprostoti, bet glābušies augšējās mazajās alās.

Petars arī kritizē spožos gaismas efektus alās, jo uzskata, ka tie neļauj izbaudīt akmeņu dabisko skaistumu un ienes pazemes dārgumu krātuvēs lētu diskotēku efektu. Citviet mūsu uzmanība tiek pievērsta alām, kas iekļautas tūrisma objektu sarakstā, taču neviens nerūpējas par to apsaimniekošanu, piemēram, par tualetu un atkritumu tvertņu ierīkošanu.

Mums, vasaras skolas dalībniekiem, ir gods būt par jaunā Šumenskas nacionālā parka

informācijas centra pirmajiem apmeklētājiem. Centrs atklāts pirms mēneša, un tā celtniecībai un aprīkojumam iztērēts ap pusmiljons levu. Mēs novērtējam moderno telpu priekšrocības, jo, kad ārā ir +40°, dalībnieki zālē prezentē "karsta konkursa" darbus.

Tā mēs uzzinām, ka Albānijas ekonomikā karsta ūdeņi ir visnozīmīgākie, bet Tirānas noķēdēņi piesārņo Svētās Marijas avotu, kas apgādā pilsētu ar ūdeni. Melnkalnes meitenes un Bulgārijas zēni izstrādājuši pētnieciskus un filozofiskus darbus par aizsargājamām dabas teritorijām. Vācu skolotāji iesaistījuši karsta izpētes procesā vairākas skolas, un daudzas stundas notikušas dabā. Prezentācijas ir arī vērtība pati par sevi, jo, kamēr viens prezentē, citi mācās, kā to darīt.

Vasaras skolas sākumā dalībnieki aizpildīja anketas, parādot zināšanas par karsta objektiem, un tās nebija visai spožas. Savukārt ceļojuma noslēgumā katrs ar leņķumu varēja atzīmēt, ka esam iepazīnuši gan atbalsu alās ar brīnišķīgu akustiku un skanošiem akmeņiem — "mūzikas instrumentiem", gan dabas veidotos akmeņu tiltus. Esam apmeklējuši Ivanovo klinšu klosterus un XIII – XIV gadsimta klinšu gleznojumus, kas iekļauti UNESCO pasaules dārgumu sarakstā, tāpat kā unikālā svētvieta Madara, kas tāda bijusi visām varām un reliģijām: pagāniem, osmaniem, kristiešiem. Te, Madarā, klinšu brīvdabas "koncertzālē" ar perfektu akustiku, pēc bulgāru iniciatīvas nodziedam visu valstu himnas par godu savām nācijām, tautu draudzībai, mieram un UNESCO. Pateicoties šīs organizācijas atbalstam, Bulgārijas zinātnieki ir veidojuši lielisko Ceļojošās vasaras skolas tradīciju.

Esam iepazīnuši Bulgārijas senās galvaspilsētas, diskutējuši par to, vai atjaunošanas un res-

● Anastasija Kaktinene un Kristīna Zvirbule kopā ar profesoru Petaru Stefanovu.

taurācijas darbos drīkst izmantot modernus materiālus, esam staigājuši pa akmeņu mežu, kas patiesībā ir sirmsēnas, izzudušas jūras gultne.

Unikāla bija arī iespēja apgūt alpinisma pamatus. Kad, izlīduši no alas dienas gaismā, ieraudzījām ar kiverēm, karabinēm un virvēm bruņotus vīrus, sapratām, ka tūdaļ klintīs būs jārāpjas arī mums. Likās ļoti ekstrēmi!

Ceļojuma laikā jutāmies drošībā. Glābēji lieliski pildīja savus pienākumus. Bez liekiem vārdiem viņi vienkārši aizšķērsoja ceļu uz bīstamām vietām. Dodoties alās, saņēmām drošības iņķeres un uzklausiām drošības instrukcijas. Mitinājamies komfortablās viesnīcās, ceļojām ērtā autobusā, baudījām garšīgus ēdienus un jutāmies kā starp labiem draugiem. Bulgāriju iepazīnām kā skaistu lielu iespēju zemi un bulgārus — kā sirsnīgus un darbīgus cilvēkus.

Vasaras skola mums bija ne vien izglītojošs, bet arī dziļi emocionāls piedzīvojums, un domāju,

ka jaunieši, kas tajā piedalījās, kļūs par istiem dabas aizsardzības entuziastiem, pratis novērtēt un sargāt savas tautas kultūrvēsturisko mantojumu.

Nākotni taču veidojam jau šodien! Un, lai šis vispārzināmās patiesības nepaliktu vien tukšas frāzes statusā, ir nekavējoties jārikojas valsts institūcijām, jo tikai sakārta likumdošana var pasargāt ekosistēmu un vēstures pieminekļus no iznīcības un tūrisma objekts no vulgarizācijas, gļēvi piekāpjoties mainīgās modes tendencēm. Ja skolu programmās tiks atvēlēts vairāk laika karsta fenomena iepazīšanai, jaunā paaudzē labāk izpratis un ievēros cilvēka un dabas mijiedarbības robežas. Rit var būt par vēlu. Bulgārijas zinātnieki zvana trauksmes zvanu. Vai mēs, 21. gadsimta cilvēki, to dzirdam? Mūsu varā ir padarīt dabu par savu draugu un sabiedroto vai ienaidnieku.

A. Kaktiniece,
Jaunsilvas pamatskolas
UNESCO ASP koordinatore